

ВПЛИВ КОНЦЕНТРАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА, РОЗМІРІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ

*Запірченко Л.Д., к.е.н., доцент, Дорошенко А.В., магістр
Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький*

Концентрація сільськогосподарського виробництва – це зосередження землі, засобів виробництва, робочої сили й обсягу виробництва продукції на одних і тих же підприємствах, що зумовлює збільшення їх розмірів [1]. Показники концентрації сільськогосподарського виробництва розглядаються водночас як показники розміру аграрних підприємств. У рослинництві використовують такі два основні показники: площа посіву культури та обсяг виробництва продукції даної культури по підприємству [2].

Враховуючи наявність прямої залежності між рівнем врожайності і ефективністю виробництва культур можна стверджувати, що підвищення рівня концентрації виробництва буде мати позитивний вплив на економічну ефективність цієї галузі та створення таким чином передумов для підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства.

Але підвищення рівня концентрації виробництва справляє позитивний вплив на економіку лише до певної межі, перехід за яку призводить до зниження ефективності. У надмірно великих підприємствах ускладнюється процес управління виробництвом, зростають транспортні витрати, погіршується контроль за якістю виконання робіт і дотриманням технології.

У зв'язку з цим, важливою є проблема досягнення оптимального рівня концентрації виробництва, розв'язання якої в кінцевому рахунку зводиться до визначення раціональних розмірів аграрних підприємств різної спеціалізації з урахуванням їх юридичного статусу і вітчизняних зональних особливостей.

Аналіз розподілу сільськогосподарських підприємств за валовим збором зернових і зернобобових культур у 2015 р. показав, що найбільшою (8495 господарств, або 24,6 % від загальної їх кількості) виявилася група з обсягом виробництва 50,1 – 200 т продукції з розрахунку на одне господарство [3].

Серед 34505 сільськогосподарських підприємств, які звітували згідно з даними державного статистичного спостереження за формою

№ 29-сг (річна) «Підсумки збору врожаю сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду», найменший обсяг виробництва зерна (до 5 т з розрахунку на одне господарство) спостерігався у 1540, або 4,5 % від їх загальної чисельності, а найвищий (більше 5000 т) – у 2410, тобто 7 % відповідно.

Близько 64,7 % всього валового збору зернових і зернобобових культур було отримано в 7 % підприємств із середнім обсягом виробництва більше 5000 т. Окрім цього, питома вага 8 % підприємств із середнім обсягом виробництва від 2000,1 до 5000 т у загальному валовому зборі зернових і зернобобових культур становила 19,1 %. Разом ці дві групи забезпечили майже 83,8 % усього виробництва зерна (рисунок 1).

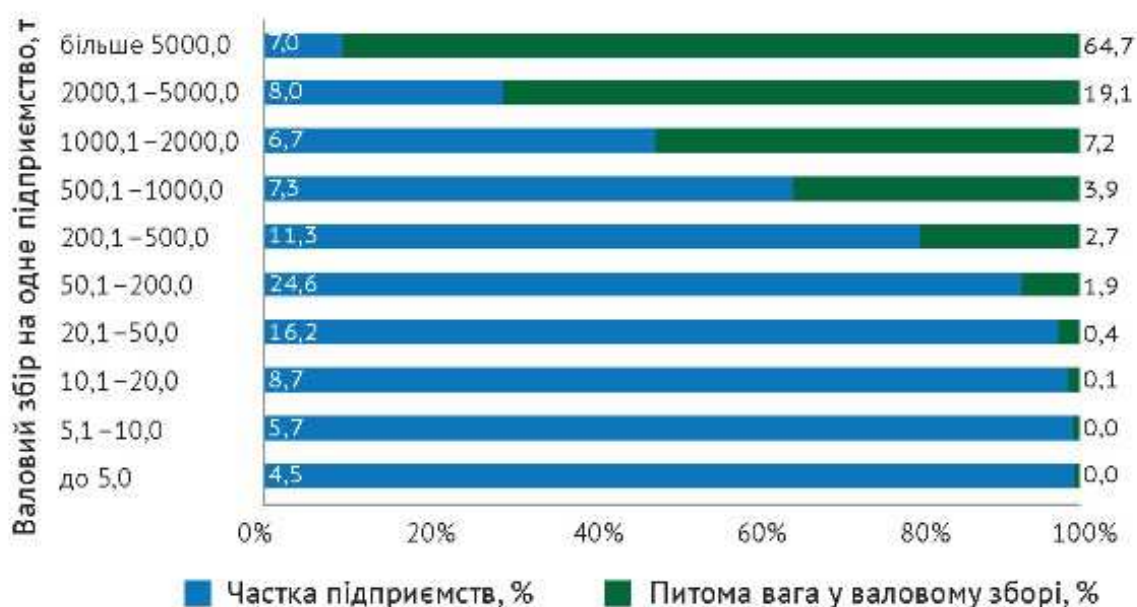

Рисунок 1 – Відносна концентрація виробництва зернових і зернобобових культур у сільськогосподарських підприємствах України в 2015 р. [3].

Чітко простежується тенденція зміни ефективності при порівнянні відношення використання земельних ресурсів і їх продуктивності із підвищенням рівня концентрації виробництва зерна в різних групах підприємств (рисунок 2).

Зокрема, якщо в першій групі підприємств із середнім розміром зібраної площі до 50 га її частка сягала 3,6 % до загального показника, а валовий збір – 2 %, то в останній групі із розміром більше 3000 га, відповідно 23 % і 28,9 %. Тобто, відносна продуктивність використання земельних ресурсів у першій групі (до 50 га) була нижчою, ніж в останній (більше 3000 га) [3].

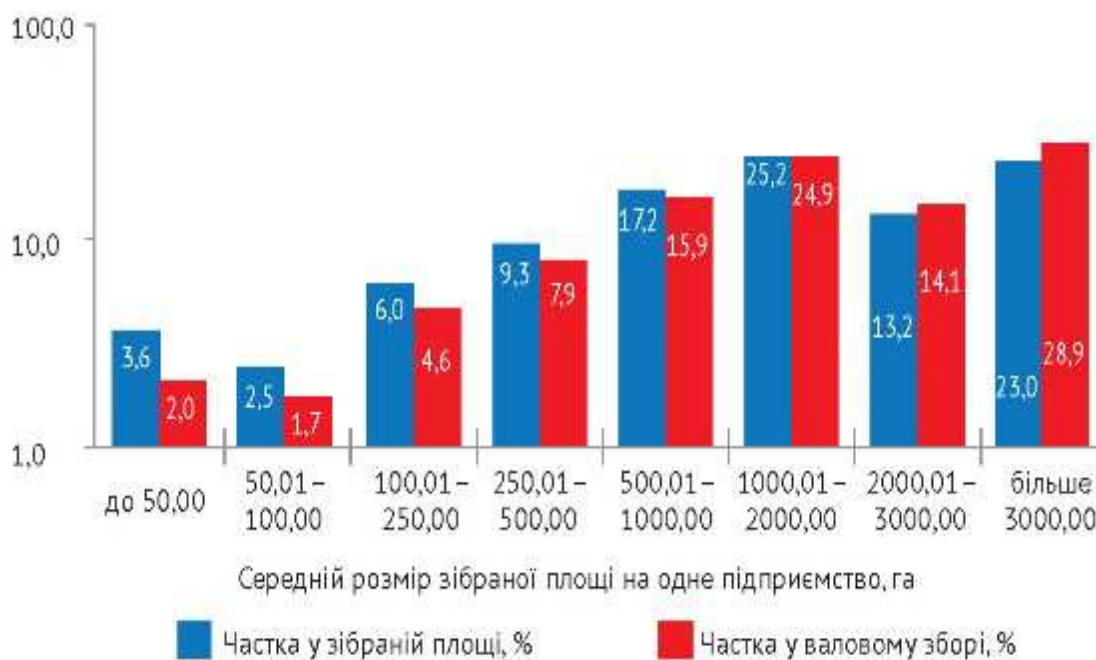

Рисунок 2 – Концентрація виробництва та розміри зібраної площі і валового збору зернових і зернобобових культур у сільськогосподарських підприємствах України в 2015 р. [3].

Адже за розрахунками відносна частка 1 % зібраної площі у сільськогосподарських підприємствах з розміром до 50 га забезпечувала лише 0,55 % валового збору до загального його обсягу, тоді як для більш ніж 3000 га це співвідношення становило відповідно 1 % і 1,26 %. Продуктивність (за критерієм валового виробництва на 1 га) використання земельних ресурсів в останній групі виявилася майже в 1,26 рази вищою, ніж у першій.

Практика успішної економічної діяльності багатьох вітчизняних аграрних підприємств свідчить про те, що їх ефективне функціонування в умовах конкурентного ринкового середовища забезпечується за рахунок раціонального використання наявного ресурсного потенціалу шляхом оптимізації розмірів, впровадження перспективних технологій виробництва продукції і прийняття оптимальних управлінських рішень.

Невеликі площі посіву сільськогосподарських культур не дадуть змоги повною мірою використовувати фактори розвитку галузі. Зосередження виробництва у великотоварних підприємствах дозволить застосовувати сучасні засоби механізації та технології, що буде сприяти підвищенню продуктивності праці, поліпшенню якості продукції та забезпечуватиме ефективне ведення господарства.

Також слід відзначити, що на розміри сільськогосподарських підприємств впливає багато факторів. Одні з цих факторів сприяють збільшенню розмірів підприємств, інші, навпаки, обмежують їх ріст.

Найбільший вплив на розміри сучасних сільськогосподарських підприємств спричиняють такі фактори як:

- природні умови, конфігурація земельних ділянок регіону, водозабезпеченість та транспортні шляхи;
- спеціалізація сільськогосподарських підприємств по випуску певного виду продукції;
- запровадження сучасної комплексної механізації господарства;
- транспортні витрати, які виникають в ході діяльності організації та обмежують збільшення розміру підприємства зростаючи разом з ним;
- витрати на амортизацію устаткування, організацію і управління процесом виробництва;
- управління підприємством [1].

Таким чином, концентрація виробництва справляє істотний вплив на його ефективність. Досягається, зокрема, економія на постійних витратах, зменшуються питомі капіталовкладення, досягається вища маневреність матеріальних ресурсів і завдяки цьому зростає ефективність їх використання, підвищується продуктивність праці і прибутковість виробництва. З її підвищенням зростають важливіші економічні показники господарської діяльності підприємств за рахунок позитивної дії фактора масштабів виробництва. Також великотоварні підприємства спроможні накопичувати значні ресурси та спрямовувати їх на інноваційний розвиток.

Література.

1. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз : монографія / Андрійчук В. Г. – К. : КНЕУ, 2005. – 292 с.
2. Сас І.С. Економічна концентрація та структури управління в агропромислових формуваннях України / І.С. Сас, О.О. Сас // Науковий журнал «Інтелект ХХІ». –2016 – № 1. – С. 31–38.
3. Електронний ресурс // agro-business.com.ua.